

ఆంధ్రప్రదేశ్ చేనేత రంగం: ప్రభుత్వ కార్యక్రమాలు & సంక్షేమ పథకాలు (2026)

ఆంధ్రప్రదేశ్ చేనేత మరియు జౌళి రంగంపై ప్రభుత్వ విధానాలు, సంక్షేమ పథకాలకు సంబంధించి ముఖ్యాంశాలు:

ఇటీవల విజయవాడలో జరిగిన 'గాంధీ బుంకర్ మేళా' (జాతీయ చేనేత ప్రదర్శన) సందర్భంగా కీలక అంశాలు:

1. ప్రధాన సంక్షేమ పథకాలు & రాయితీలు

- **విద్యుత్ రాయితీ (ఏప్రిల్ 1 నుండి అమలు):**
  - చేనేత మగ్గాలకు: 200 యూనిట్ల వరకు ఉచిత విద్యుత్.
  - పవర్ లూమ్స్ (విద్యుత్ మగ్గాలకు): 500 యూనిట్ల వరకు ఉచిత విద్యుత్.
- **పెన్షన్ సౌకర్యం:** 50 ఏళ్లు దాటిన చేనేత కార్మికులకు నెలకు ₹4,000 చొప్పున పింఛను.
- **పరికరాల కొనుగోలు:** ఉత్పాదకతను పెంచేందుకు అవసరమైన పరికరాల కొనుగోలుపై 90% వరకు రాయితీ (Subsidy).
- **ముడి సరుకులు:** ముడి సరుకులపై రాయితీ, నెట్ ఫండ్స్ మరియు ఆధునిక డిజైన్లలో శిక్షణ.

2. 'ఒక జిల్లా - ఒక ఉత్పత్తి' (ODOP) సాధనలు

- కేంద్ర ప్రభుత్వం అందించిన ODOP అవార్డుల్లో ఆంధ్రప్రదేశ్ కు వచ్చిన మొత్తం 10 అవార్డులలో 4 అవార్డులు చేనేత రంగానికే దక్కాయి.

10 జాతీయ అవార్డుల్లో 4 చేనేత రంగానికి రావడం విశేషం. ఆ ముఖ్యమైన జిల్లాలు/ఉత్పత్తులు ఇవే:

- **అన్నమయ్య జిల్లా:** మదనపల్లి పట్టు.
- **బాపట్ల జిల్లా:** చీరాల హ్యాండ్లూమ్స్.
- **తిరుపతి జిల్లా:** వెంకటగిరి చీరలు.
- **శ్రీ సత్యసాయి జిల్లా:** ధర్మవరం పట్టు.

3. రాష్ట్రంలోని ప్రముఖ చేనేత కేంద్రాలు (GI TAGS/FAMOUS REGIONS)

ప్రదర్శనలో పాల్గొన్న కీలక ప్రాంతాలు (పరీక్షల్లో మ్యాచింగ్ లేదా గుర్తింపు కోసం ఇవి ముఖ్యం):

- వెంకటగిరి, ధర్మవరం, ఉప్పాడ, మంగళగిరి, పొందూరు, చీరాల, పెడన, మాధవరం, మదనపల్లి.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ చెక్ (DATA POINTS):

- **శ్రీ పవర్ లిమిట్:** 200 (Handloom) / 500 (Powerloom) units.
- **పెన్షన్ వయస్సు & మొత్తం:** 50 ఏళ్లు / ₹4,000.

- ODOP అవార్డుల వాటా: 10 లో 4 (40%).

ప్రాంతం	వస్త్రం/ ఉత్పత్తి రకం	ప్రత్యేకత
ఉప్పాడ	జమ్మానీ చీరలు	పట్టు మరియు జరీతో నేసే క్లిష్టమైన డిజైన్లు.
వెంకటగిరి	వెంకటగిరి చీరలు	సూక్ష్మమైన జరీ పనితనం, గతంలో నెల్లూరు రాజుల ఆదరణ పొందినవి.
మంగళగిరి	మంగళగిరి చీరలు & ప్యాబ్రిక్స్	అంచు (Nizam Border) మరియు గీతల డిజైన్లకు ప్రసిద్ధి.
ధర్మవరం	చేనేత పట్టు చీరలు	వివాహ వేడుకలకు ప్రసిద్ధి చెందిన భారీ పట్టు వస్త్రాలు.
పొందూరు	పొందూరు ఖాదీ	అత్యంత నాణ్యమైన నూలుతో తయారుచేసే ఖాదీ (Fine Khadi).
చీరాల	కుప్పడం & క్లోత్స్	ఇక్కడి 'రంగుల అంచు' (Solid borders) ప్రత్యేకత.
పెడన	మచిలీపట్నం కలంకారీ	సహజ సిద్ధమైన రంగులతో అద్దకం చేసే (Block Printing) కళ.
శ్రీకాళహస్తి	కలంకారీ	కలంతో గీసే పురాణ గాథల చిత్రాలు (Hand-painted).

AM/NS గ్రీన్-ఫీల్డ్ ఇంటిగ్రేటెడ్ స్టీల్ ప్లాంట్ - ముఖ్యాంశాలు

ఆంధ్రప్రదేశ్ పారిశ్రామిక రంగంలో అత్యంత కీలకమైన ArcelorMittal/Nippon Steel (AM/NS) గ్రీన్-ఫీల్డ్ స్టీల్ ప్లాంట్ ఏర్పాటుకు సంబంధించిన ముఖ్యాంశాలు. ఈ ప్రతిష్టాత్మక ప్రాజెక్టుకు 2026, మార్చి 23న శంకుస్థాపన జరిగింది.

1. ప్రాజెక్టు వివరాలు & స్థలం

- **నిర్వహణ:** ఆర్సెలార్ మిట్టల్ మరియు నిప్పన్ స్టీల్ (AM/NS) జాయింట్ వెంచర్.
- **ప్రాంతం:** తమ్మయ్యపేట గ్రామం, నక్కపల్లి మండలం, అనకాపల్లి జిల్లా.
- **విస్తీర్ణం:** సుమారు 5,400 ఎకరాలు.

- **పెట్టుబడి:** మొత్తం రూ. 1.5 లక్షల కోట్లు (మొదటి దశలో రూ. 70,000 కోట్లు).

2. ఉత్పత్తి సామర్థ్యం & ప్రత్యేకతలు

- **సామర్థ్యం:** ఏడాదికి 17.8 మిలియన్ మెట్రిక్ టన్నుల (MT) ఉక్కు ఉత్పత్తి. ఇది దేశంలోని అతిపెద్ద ఉక్కు ఉత్పత్తి కేంద్రాలలో ఒకటిగా నిలవనుంది.
- **గ్రీన్ స్టీల్ సర్టిఫికేషన్:** కేంద్ర ఉక్కు మంత్రిత్వ శాఖ నుండి 'గ్రీన్ స్టీల్' సర్టిఫికేషన్ పొందిన మొదటి ఇంటిగ్రేటెడ్ స్టీల్ కంపెనీ ఇది.
- **ఉపాధి:** ప్రత్యక్షంగా మరియు పరోక్షంగా సుమారు 1 లక్ష మందికి ఉపాధి అవకాశాలు.

3. అనుబంధ మౌలిక సదుపాయాలు

- **సొంత ఓడరేవు (Captive Port):** అదనంగా రూ. 11,000 కోట్ల పెట్టుబడితో ఈ ప్లాంట్ కోసం ప్రత్యేక ఓడరేవును నిర్మిస్తున్నారు. దీని ద్వారా మరో 6,000 మందికి ఉపాధి లభిస్తుంది.
- **కనెక్టివిటీ:** నేషనల్ హైవే-16 (NH-16) కు ఫోర్-లేన్ కనెక్టివిటీ, ప్రత్యేక నీరు మరియు విద్యుత్ సరఫరా వ్యవస్థలను ప్రభుత్వం ఏర్పాటు చేస్తోంది.

4. ప్రాధాన్యత కలిగిన అంశాలు (EXAM POINTS)

- **గ్రీన్ స్టీల్ (Green Steel):** పర్యావరణ కాలుష్యాన్ని తగ్గించే సాంకేతికతతో (తక్కువ కార్బన్ ఉద్ఘాటాలు) ఉక్కును ఉత్పత్తి చేయడం.
- **గ్రీన్-ఫీల్డ్ ప్రాజెక్ట్:** గతంలో ఎటువంటి నిర్మాణాలు లేని ఖాళీ ప్రదేశంలో కొత్తగా నిర్మించే ప్రాజెక్టును 'గ్రీన్-ఫీల్డ్' అంటారు.

సమీకృత విద్యలో AI: అవకాశాలు మరియు సవాళ్లు

సమీకృత విద్య (Inclusive Education) లో ఆర్టిఫిషియల్ ఇంటెలిజెన్స్ (AI) పాత్ర, దాని ఉపయోగాలు మరియు ఎదురయ్యే సవాళ్లపై విశ్లేషణ. వికలాంగులైన (Persons with Disabilities - PwD) విద్యార్థులకు సమాన విద్యావకాశాలు కల్పించడంలో AI ఒక శక్తివంతమైన సాధనంగా మారుతోంది.

1. AI కల్పిస్తున్న ప్రధాన ప్రయోజనాలు

- **దృశ్య వికలాంగులకు (Visually Impaired):** చిత్రాల లేఅవుట్, రంగులు, మరియు భావోద్వేగాలను వివరించగల AI టూల్స్ అందుబాటులోకి వచ్చాయి. ఇవి మ్యాపులు, చార్టులను అర్థం చేసుకోవడంలోనూ, వేగంగా చదవడంలోనూ సహాయపడతాయి.
- **రాత మరియు స్క్రైబ్ సమస్యల పరిష్కారం:** గతంలో స్క్రైబ్లపై (Scribes) ఆధారపడే విద్యార్థులు ఇప్పుడు Speech-to-Text వంటి జనరేటివ్ AI టూల్స్ ద్వారా స్వతంత్రంగా తమ ఆలోచనలను వ్రాత రూపంలోకి మార్చుకోవచ్చు.
- **సెరిబ్రల్ పాల్స్ విద్యార్థులకు:** తమ ఆలోచనలను లిఖిత రూపంలోకి మార్చుకోవడానికి (Transcribing) AI తోడ్పడుతుంది.

- **వ్యక్తిగత అభ్యాసం (Personalized Learning):** విద్యార్థి మేధో సామర్థ్యానికి అనుగుణంగా ఉపాధ్యాయులు అసైన్మెంట్లను రూపొందించడానికి AI సహకరిస్తుంది.

2. అమలులో ఎదురవుతున్న అడ్డంకులు

- **మౌలిక సదుపాయాల లోపం:** భారతీయ విశ్వవిద్యాలయాలలో తరగతి గదులు సాంకేతికంగా తక్కువ వసతులను కలిగి ఉండటం.
- **అవగాహన లేమి:** ఉపాధ్యాయులకు సమ్మిళిత వాతావరణాన్ని సృష్టించే సాంకేతికతపై శిక్షణ లేకపోవడం.
- **పని ఒత్తిడి:** బోధన మరియు పరిపాలనాపరమైన పనిభారం వల్ల ఉపాధ్యాయులు కొత్త సాంకేతికతను అందిపుచ్చుకోవడంలో వెనుకబడటం.

3. ప్రధాన ఆందోళనలు (CHALLENGES & CONCERNS)

- **డేటా గోప్యత (Data Privacy):** విద్యార్థుల డేటా సేకరణలో పారదర్శకత లేకపోవడం వల్ల డేటా దుర్వినియోగం అయ్యే ప్రమాదం ఉంది.
- **సాంస్కృతిక పక్షపాతం (Bias):** AI వ్యవస్థలు పాశ్చాత్య లేదా భిన్నమైన డేటా సెట్లపై శిక్షణ పొందడం వల్ల, అవి స్థానిక విద్యార్థుల అవసరాలను సరిగ్గా గుర్తించకపోవచ్చు.
- **అతిగా ఆధారపడటం:** విద్యార్థులు AI పై ఎక్కువగా ఆధారపడి, సొంతంగా నేర్చుకునే సామర్థ్యాన్ని కోల్పోయే అవకాశం ఉంది.

4. భవిష్యత్ మార్గదర్శకాలు (WAY FORWARD)

- **కో-డిజైన్ (Co-design):** పాఠ్య ప్రణాళికలను (Curriculum) వికలాంగ విద్యార్థులు మరియు ఉపాధ్యాయుల భాగస్వామ్యంతో రూపొందించాలి.
- **శిక్షణ:** అధ్యాపకులకు AI సాధనాలపై మరియు సమ్మిళిత బోధనా పద్ధతులపై ప్రత్యేక శిక్షణ ఇవ్వాలి.
- **నైతిక నిబంధనలు (Guardrails):** సాంకేతికత పక్షపాతం లేకుండా ఉండేలా పాలసీ మేకర్లు కఠినమైన నిబంధనలను రూపొందించాలి.

పరీక్షల కోసం ముఖ్యమైన పదాలు:

- **Inclusive Education:** కుల, మత, శారీరక స్థితిగతులతో సంబంధం లేకుండా అందరికీ సమాన విద్యను అందించడం.
- **Generative AI:** సమాచారాన్ని విశ్లేషించడమే కాకుండా, కొత్త కంటెంట్ను (Text, Images) సృష్టించగల సాంకేతికత.
- **Academic Integrity:** విద్యా రంగంలో పాటించాల్సిన నైతిక విలువలు.

అగ్రి-ఫోటోవోల్టాయిక్స్ (AGRIPV): వ్యవసాయం + విద్యుత్ ఉత్పాదన

భారతదేశ ఇంధన రంగం మరియు వ్యవసాయ రంగాలలో విప్లవాత్మక మార్పులు తీసుకురాగల అగ్రి-ఫోటోవోల్టాయిక్స్ (AgriPV) అంశంపై సమగ్ర విశ్లేషణ:

భారతదేశం 2030 నాటికి 300 GW సౌర విద్యుత్ సామర్థ్యాన్ని సాధించాలని, 2070 నాటికి నెట్-జీరో (Net-Zero) ఉద్ధారాల లక్ష్యాన్ని చేరుకోవాలని భావిస్తోంది. దీనికోసం భూమి కొరత సమస్యను అధిగమించేందుకు 'అగ్రి-ఫోటోవోల్టాయిక్స్' ఒక అద్భుత పరిష్కారం.

1. అగ్రిపివి (AGRIPV) అంటే ఏమిటి?

ఒకే భూమిలో ఏకకాలంలో వ్యవసాయం మరియు సౌర విద్యుత్ ఉత్పాదన చేయడాన్ని 'అగ్రిపివి' అంటారు. ఇందులో సౌర ఫలకాలను (Solar Panels) నిర్ణీత ఎత్తులో అమర్చి, వాటి కింద పంటలు పండిస్తారు.

2. విభిన్న రూపకల్పనలు (DESIGNS)

- **ఎలివేటెడ్ సిస్టమ్స్:** భూమికి కొన్ని మీటర్ల ఎత్తులో ప్యానెల్స్ అమర్చడం (పంటలు కింద పెరుగుతాయి).
- **రో-బెస్ట్ సిస్టమ్స్:** పంట వరుసల మధ్య ప్యానెల్స్ అమర్చడం.
- **వర్టికల్ సిస్టమ్స్:** నిలువుగా ఉండే ప్యానెల్స్ (రెండు వైపుల నుండి సూర్యరశ్మిని గ్రహిస్తాయి).
- **గ్రీన్ హౌస్ ఇంటిగ్రేటెడ్:** గ్రీన్ హౌస్ పైకప్పులపై ప్యానెల్స్ అమర్చడం.

3. పంటల ఎంపిక (CROP SELECTION)

నీడను తట్టుకునే (Shade-tolerant) పంటలు అగ్రిపివి విధానానికి అనుకూలం:

- **మధ్యప్రదేశ్:** టమాటా, ఉల్లి, వెల్లుల్లి, పసుపు, అల్లం, తులసి.
- **కర్ణాటక & మహారాష్ట్ర:** రాగి, జొన్న, ద్రాక్ష, బంగాళదుంప, మిర్చి, అరటి, వంకాయ.

4. ప్రయోజనాలు (BENEFITS)

- **రెండు రకాల ఆదాయం:** పంటల విక్రయం మరియు మిగులు విద్యుత్ అమ్మకం ద్వారా రైతులకు అదనపు ఆదాయం.
- **నీటి పొదుపు:** ప్యానెల్స్ నీడ వల్ల భూమిలో తేమ ఆవిరి కావడం (Evapotranspiration) తగ్గి, నీటి వినియోగ సామర్థ్యం పెరుగుతుంది.
- **పంట రక్షణ:** వడగళ్ల వాన, అతివృష్టి మరియు తీవ్రమైన వేడి నుండి ప్యానెల్స్ పంటలను కాపాడతాయి.
- **గ్రామీణాభివృద్ధి:** కోల్డ్ షోరేజీలు, ఫుడ్ ప్రాసెసింగ్ యూనిట్లకు స్థానికంగానే విద్యుత్ అందుబాటులోకి వస్తుంది.

5. ప్రభుత్వ మద్దతు - PM-KUSUM 2.0

- **బడ్జెట్ 2026-27:** పీఎం-కుసుమ్ పథకానికి కేటాయింపులు రెట్టింపు చేసి ₹5,000 కోట్లకు పెంచారు.
- **నేషనల్ అగ్రి-ఫోటోవోల్టాయిక్స్ మిషన్:** ప్రభుత్వం దీని కింద 10 GW లక్ష్యంతో ప్రత్యేక విభాగాన్ని ఏర్పాటు చేసే యోచనలో ఉంది.

- **Viability Gap Funding (VGF):** అధిక పెట్టుబడి ఖర్చులను తగ్గించడానికి ప్రభుత్వం ఆర్థిక సహాయం అందిస్తుంది.

6. సవాళ్లు (CHALLENGES)

- **అధిక పెట్టుబడి:** సాధారణ సోలార్ ఫ్లాంట్ల కంటే వీటి నిర్మాణ ఖర్చు ఎక్కువ.
- **సాంకేతిక పరిజ్ఞానం:** నీడ వల్ల పంట దిగుబడి తగ్గకుండా సరైన డిజైన్ రూపొందించడం సవాలుతో కూడుకున్న పని.
- **నియంత్రణలు:** భూ వినియోగ మార్పిడి (Land classification) మరియు గ్రీడ్ అనుసంధానంలో స్పష్టమైన నిబంధనలు అవసరం.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ రివిజన్ (EXAM BITS):

- **లక్ష్యం:** 2030 నాటికి 300 GW సౌర విద్యుత్.
- **PM-KUSUM:** రైతుల ఇంధన భద్రత మరియు ఆదాయ పెంపు కోసం ఉద్దేశించిన పథకం.
- **Evapotranspiration:** మొక్కల నుండి మరియు భూమి నుండి నీరు ఆవిరి రూపంలో వాతావరణంలోకి వెళ్లడం (అగ్రిపివి దీనిని తగ్గిస్తుంది).
- **Net-Zero Target:** 2070.

మైనర్ ప్లానెట్ సెంటర్ (MPC): ఖగోళ వస్తువుల గుర్తింపు

ఖగోళ శాస్త్రం (Astronomy) మరియు అంతరిక్ష పరిశోధనల విభాగంలో **మైనర్ ప్లానెట్ సెంటర్ (MPC)**.

ఇటీవల మైనర్ ప్లానెట్ సెంటర్ **15 కొత్త ఉపగ్రహాలను (Moons)** ధృవీకరించింది. ఇందులో 4 బృహస్పతి (Jupiter) చుట్టూ, 11 శని గ్రహం (Saturn) చుట్టూ కనుగొనబడ్డాయి.

1. మైనర్ ప్లానెట్ సెంటర్ (MPC) అంటే ఏమిటి?

- **పాత్ర:** సౌర కుటుంబంలోని చిన్న ఖగోళ వస్తువుల (Small bodies) పరిశీలనలకు సంబంధించి ఇది ప్రపంచంలోనే ప్రధాన డేటా కేంద్రం (Repository).
- **నిర్వహణ:** ఇది అమెరికాలోని మసాచుసెట్స్ (Cambridge) లో ఉంది. **ఇంటర్నేషనల్ ఆస్ట్రానమికల్ యూనియన్ (IAU)** ఆధ్వర్యంలో స్మిత్సోనియన్ ఆస్ట్రోఫిజిక్స్ అబ్జర్వేటరీ దీనిని నిర్వహిస్తుంది.
- **ముఖ్య విధులు:** గ్రహశకలాలు (Asteroids), తోకచుక్కలు (Comets) మరియు బాహ్య గ్రహాల ఉపగ్రహాలను గుర్తించడం, ట్రాక్ చేయడం.

2. కొత్త ఖగోళ వస్తువుల గుర్తింపు ప్రక్రియ

- ఖగోళ శాస్త్రవేత్తలు ఏదైనా కొత్త వస్తువును కనుగొన్నప్పుడు ఆ డేటాను MPCకి పంపుతారు.
- MPC నిపుణులు ఆ సమాచారాన్ని విశ్లేషించి, ఆ వస్తువు యొక్క **కక్ష్యను (Orbit)** లెక్కిస్తారు.

- అది కొత్తదని తేలితే, దానికి ఒక **అధికారిక గుర్తింపు సంఖ్య/పేరు (Official Designation)** కేటాయిస్తారు.

3. భూ సమీప వస్తువుల (NEOS) పర్యవేక్షణ

- **NEOs (Near-Earth Objects):** భూమికి ముప్పు కలిగించే అవకాశం ఉన్న అంతరిక్ష శిలలను ఇవి అంటారు.
- **ప్లానెటరీ డిఫెన్స్:** నాసా (NASA) యొక్క ప్లానెటరీ డిఫెన్స్ కోఆర్డినేషన్ ఆఫీస్ సహకారంతో, ఈ శిలలు భూమికి ఎంత దగ్గరగా వస్తాయి, ఎప్పుడు వస్తాయి అనే అంశాలను MPC అంచనా వేస్తుంది.

4. శాస్త్రీయ కమ్యూనికేషన్

- కొత్త ఆవిష్కరణల గురించి ప్రపంచవ్యాప్తంగా ఉన్న పరిశోధకులను అప్రమత్తం చేయడానికి MPC **ఎలక్ట్రానిక్ సర్క్యులర్లను** ప్రచురిస్తుంది. దీనివల్ల వివిధ దేశాల అభ్యర్థిటరీలు సమన్వయంతో మరిన్ని వివరాలను సేకరించగలుగుతాయి.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ రివిజన్ పాయింట్స్:

- **తాజా ఆవిష్కరణ:** 15 కొత్త మూన్స్ (Jupiter-4, Saturn-11).
- **IAU (International Astronomical Union):** ఖగోళ వస్తువులకు పేర్లు పెట్టే అంతర్జాతీయ సంస్థ.
- **NEO:** భూమికి కనీసం 1.3 AU (Astronomical Units) దూరంలోపు వచ్చే వస్తువులు.
- **ముఖ్యమైన వ్యక్తులు:** స్కాట్ పెపర్డ్, డేవిడ్ థోలెన్ (బృహస్పతి చంద్రుల ఆవిష్కర్తలు); ఎడ్వర్డ్ ఆఫ్టన్ టీమ్ (శని చంద్రుల ఆవిష్కర్తలు).

వన్యప్రాణుల పునరుద్ధరణ: ఉగాండా - కెన్యా ఒప్పందం

కెన్యా మరియు ఉగాండా దేశాల మధ్య జరిగిన మొట్టమొదటి **వన్యప్రాణుల మార్పిడి (Wildlife Exchange)** ఒప్పందంలో భాగంగా, ఉగాండాలో అంతరించిపోయిన ఖడ్గమృగాల (Rhinos) జనాభాను పునరుద్ధరించే చర్యలు చేపట్టారు.

ఉగాండా వైల్డ్లైఫ్ అథారిటీ (UWA) మరియు వివిధ పరిరక్షణ సంస్థలు కలిసి ఉగాండాలో వేట (Poaching) కారణంగా తుడిచిపెట్టుకుపోయిన ఖడ్గమృగాల సంతతిని తిరిగి పెంచేందుకు ఈ ప్రతిష్టాత్మక ప్రాజెక్టును చేపట్టాయి.

1. ప్రధానాంశాలు

- **ప్రాంతం:** ఉగాండాలోని ఈశాన్య ప్రాంతంలో ఉన్న **కడెపో వ్యాలీ నేషనల్ పార్క్ (Kidepo Valley National Park)**, కరామోజా రీజియన్.
- **చర్య:** కెన్యా నుండి ఖడ్గమృగాలను ఉగాండాకు తరలించడం (Wildlife Translocation). ఇది రెండు దేశాల మధ్య జరిగిన మొదటి వన్యప్రాణుల మార్పిడి.
- **నేపథ్యం:** గతంలో విచ్ఛలవిడి వేట కారణంగా ఉగాండాలో స్థానిక ఖడ్గమృగాల జనాభా పూర్తిగా అంతరించిపోయింది.

2. వన్యప్రాణుల మార్పిడి (TRANSLOCATION) ప్రాముఖ్యత

- **జీవవైవిధ్యం (Biodiversity):** ఒక ప్రాంతంలో అంతరించిపోయిన జీవులను మళ్ళీ ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా పర్యావరణ సమతుల్యతను కాపాడటం.
- **జన్యు వైవిధ్యం:** వేర్వేరు ప్రాంతాల నుండి జీవులను తీసుకురావడం వల్ల వాటిలో వ్యాధి నిరోధక శక్తి మరియు జన్యు వైవిధ్యం పెరుగుతుంది.

3. సంబంధిత అంతర్జాతీయ ఒప్పందాలు (EXAM POINTS)

- **CITES (Convention on International Trade in Endangered Species):** అంతరించిపోతున్న వన్యప్రాణుల అంతర్జాతీయ వాణిజ్యాన్ని నియంత్రించే ఒప్పందం.
- **IUCN Red List:** ఖడ్గముగాలలో కొన్ని జాతులు (ఉదా: నల్ల ఖడ్గముగం) 'తీవ్రంగా అంతరించిపోతున్న' (Critically Endangered) జాబితాలో ఉన్నాయి.

క్విజ్ రివిజన్ బిట్స్:

- కడెపో వ్యాళీ నేషనల్ పార్క్ ఎక్కడ ఉంది? ఉగాండా.
- వన్యప్రాణుల మార్పిడి ఏ రెండు దేశాల మధ్య జరిగింది? కెన్యా మరియు ఉగాండా.
- ప్రధాన లక్ష్యం: వేట వల్ల అంతరించిపోయిన ఖడ్గముగాల సంతతిని పునరుద్ధరించడం.

ఆంధ్రప్రదేశ్ లో వన్యప్రాణుల సంరక్షణ (WILDLIFE IN AP)

ఏపీలో ఖడ్గముగాలు లేకపోయినప్పటికీ, ఇతర కీలక జంతువుల సంరక్షణ కేంద్రాలు పరీక్షలకు ముఖ్యం:

- **నాగార్జునసాగర్ - శ్రీశైలం టైగర్ రిజర్వ్ (NSTR):** ఇది భారతదేశంలోనే అతిపెద్ద పులుల సంరక్షణ కేంద్రం.
- **కొల్లేరు పక్షుల సంరక్షణ కేంద్రం:** వలస పక్షులకు (ముఖ్యంగా గ్రే పెలికాన్) ప్రసిద్ధి.
- **కొండిన్య ఏనుగుల సంరక్షణ కేంద్రం (చిత్తూరు):** ఆంధ్రప్రదేశ్ లో ఏనుగులు ఉన్న ఏకైక ప్రాంతం.
- **రోళ్లపాడు వన్యప్రాణి సంరక్షణ కేంద్రం (నంద్యాల):** అత్యంత అరుదైన గ్రేట్ ఇండియన్ బస్టర్డ్ (Great Indian Bustard) పక్షులకు నిలయం.

అస్సాం ఒంటికొమ్ము ఖడ్గముగాలు (ONE-HORNED RHINOS)

భారతదేశం ఖడ్గముగాల సంరక్షణలో ప్రపంచంలోనే అగ్రస్థానంలో ఉంది.

- **నివాసం:** ప్రపంచంలోని ఒంటికొమ్ము ఖడ్గముగాలలో దాదాపు 70% కంటే ఎక్కువ అస్సాంలోని కాజీరంగా నేషనల్ పార్క్ (Kaziranga National Park) లో ఉన్నాయి.
- **సంరక్షణ హెచ్చాదా (IUCN):** ఇవి 'Vulnerable' (ప్రమాద అంచున ఉన్న) జాబితాలో ఉన్నాయి.

- **ఇండియన్ రిన్ విజన్ 2020 (IRV 2020):** అస్సాంలోని ఖడ్గముగాల సంఖ్యను 3,000కు పెంచడం మరియు వాటిని వేర్వేరు సురక్షిత ప్రాంతాలకు (ఉదా: మానస్ నేషనల్ పార్క్) తరలించడం ఈ ప్రాజెక్ట్ లక్ష్యం.

కోల్ గ్యాసిఫికేషన్: భారతదేశ ఇంధన స్వయంసమృద్ధి వ్యూహం

పశ్చిమ ఆసియాలో యుద్ధ ఉద్రిక్తతల వల్ల చమురు, గ్యాస్ సరఫరాకు ఆటంకం కలుగుతున్న నేపథ్యంలో, దేశీయంగా లభించే బొగ్గును గ్యాస్గా మార్చే 'కోల్ గ్యాసిఫికేషన్' (Coal Gasification) సాంకేతికతపై భారత్ మళ్లీ దృష్టి సారించింది.

1. చారిత్రక నేపథ్యం: సయ్యద్ హుస్సేన్ జహీర్ విజన్

- **ప్రతిపాదన (1955):** హైదరాబాద్లోని రీజినల్ రీసెర్చ్ లాబొరేటరీ (ప్రస్తుత CSIR-IICT) డైరెక్టర్ డాక్టర్ సయ్యద్ హుస్సేన్ జహీర్, దేశవ్యాప్త 'నేషనల్ గ్యాస్ గ్రిడ్' కోసం జవహర్లాల్ నెహ్రూకు ప్రణాళిక సమర్పించారు.
- **టాన్ గ్యాస్ సప్లై స్కీమ్:** సింగరేణి బొగ్గును గ్యాస్గా మార్చి, కొత్తగూడెం నుండి హైదరాబాద్ వరకు పైప్లైన్ ద్వారా సరఫరా చేయాలనేది ఆయన ఆలోచన.
- **విస్మరణ:** అప్పట్లో విధానకర్తలు పెట్రోలియం, అణుశక్తి మరియు జలవిద్యుత్పైనే దృష్టి పెట్టడంతో ఈ ప్రణాళికను పక్కన పెట్టారు. 1973 చమురు సంక్షోభం (Oil Shock) తర్వాత కానీ దీని విలువ అర్థం కాలేదు.

2. కోల్ గ్యాసిఫికేషన్ సాంకేతికత (TECHNOLOGY)

- **ప్రక్రియ:** బొగ్గును అధిక పీడనం మరియు ఆక్సిజన్ సమక్షంలో రసాయనిక చర్యకు గురిచేసి **సింగ్యాస్ (Syngas)** గా మారుస్తారు.
- **సింగ్యాస్ (Syngas):** ఇది హైడ్రోజన్, కార్బన్ మోనాక్సైడ్ మరియు కార్బన్ డై ఆక్సైడ్ల మిశ్రమం.
- **ఉపయోగాలు:** ఈ గ్యాస్ను విద్యుత్ ఉత్పాదనకు, మిథనాల్, అమ్మోనియా తయారీకి మరియు సహజ వాయువుకు (Natural Gas) ప్రత్యామ్నాయంగా వాడవచ్చు.
- **IGCC (Integrated Gasification Combined Cycle):** బొగ్గు నుండి గ్యాస్ తయారు చేస్తూనే, ఆ గ్యాస్ ద్వారా విద్యుత్తును ఉత్పత్తి చేసే పద్ధతి. దీనిని BHEL 1985లో మొదటిసారి ప్రయోగాత్మకంగా చేపట్టింది.

3. నేషనల్ కోల్ గ్యాసిఫికేషన్ మిషన్ (2021)

భారత ప్రభుత్వం ప్రతిష్టాత్మకంగా ఈ మిషన్ను ప్రారంభించింది:

- **లక్ష్యం:** 2030 నాటికి **100 మిలియన్ టన్నుల** బొగ్గును గ్యాసిఫికేషన్ చేయడం.
- **పెట్టుబడి:** సుమారు ₹85,000 కోట్లు.
- **సంస్థ:** కోల్ ఇండియా మరియు BHEL కలిసి '**భారత్ కోల్ గ్యాసిఫికేషన్ & కెమికల్స్ లిమిటెడ్**' (2024) అనే కొత్త సంస్థను ఏర్పాటు చేశాయి.

4. ప్రాధాన్యత (SIGNIFICANCE)

- **దిగుమతుల తగ్గింపు:** సహజ వాయువు, మిథనాల్ మరియు ఎరువుల దిగుమతులపై ఆధారపడటం తగ్గుతుంది.
- **పర్యావరణం:** ఇది సాంప్రదాయ బొగ్గు దహనం కంటే స్వచ్ఛమైన సాంకేతికత (Clean Coal Technology).
- **ఆర్థిక భద్రత:** అంతర్జాతీయ చమురు ధరల హెచ్చుతగ్గుల నుండి దేశాన్ని కాపాడుతుంది.

పరీక్షల కోసం క్విక్ రివిజన్ పాయింట్స్:

- **Syed Husain Zaheer:** భారత గ్యాస్ గ్రిడ్ పితామహుడుగా పరిగణించవచ్చు.
- **CSIR-IICT:** ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ కెమికల్ టెక్నాలజీ (హైదరాబాద్).
- **Syngas Components:** $\text{H}_2 + \text{CO}$.
- **Oil Shock of 1973:** OPEC దేశాలు చమురు ఉత్పత్తిని తగ్గించడం వల్ల ఏర్పడిన ప్రపంచ ఇంధన సంక్షోభం.

ప్రపంచ వాతావరణ దినోత్సవం (WORLD METEOROLOGICAL DAY - మార్చి 23):

ప్రపంచ వాతావరణ దినోత్సవం క్విజ్ - సమాధానాలు (2026)

ప్రశ్న 1: ప్రపంచ వాతావరణ సంస్థ (WMO) ప్రధాన కార్యాలయం ఎక్కడ ఉంది?

- **సమాధానం:** జెనీవా (Geneva), స్విట్జర్లాండ్.
- **నోట్:** WMO అనేది ఐక్యరాజ్యసమితికి చెందిన ఒక ప్రత్యేక విభాగం.

ప్రశ్న 2: GRIB ని విస్తరించండి (METEOROLOGY లో వాడే డేటా ఫార్మాట్).

- **సమాధానం:** General Regularly-distributed Information in Binary.
- **వివరణ:** వాతావరణ ముందస్తు అంచనాలు మరియు చారిత్రక డేటాను నిల్వ చేయడానికి ఈ బైనరీ ఫార్మాట్ను ఉపయోగిస్తారు.

ప్రశ్న 3: వాతావరణ శాస్త్రంలో 'ఒకటా' (OKTA) అంటే ఏమిటి?

- **సమాధానం:** మేఘవృత్తమై ఉన్న ఆకాశ విస్తీర్ణాన్ని కొలిచే ప్రమాణం.
- **వివరణ:** ఆకాశాన్ని 8 భాగాలుగా ఊహించుకుని, ఎన్ని భాగాలు మేఘాలతో నిండి ఉందో దీని ద్వారా కొలుస్తారు. (ఉదా: 0 అంటే నిర్మలమైన ఆకాశం, 8 అంటే పూర్తిగా మేఘవృత్తం).

ప్రశ్న 4: మేఘం నుండి పడి, నేలను చేరకముందే ఆవిరైపోయే వర్షాన్ని ఏమంటారు?

- **సమాధానం:** విర్గా (Virga).
- **వివరణ:** ఇవి మేఘం కింద చారల్లా కనిపిస్తాయి కానీ పొడి గాలి వల్ల నేలకు చేరకముందే ఆవిరైపోతాయి.

ప్రశ్న 5: 2012లో కేరళలో కురిసిన 'రక్త వర్షం' (BLOOD RAIN) కి ప్రధాన కారణం ఏమిటి?

- **సమాధానం:** ట్రెంటెపోలియా (Trentepohlia) అనే వర్షానికి చెందిన ఆల్గే (Algae/పాచి) సిద్ధబీజాలు (Spores).
- **వివరణ:** గాలిలో ఉన్న ఈ ఎరుపు రంగు సూక్ష్మజీవులు వర్షపు నీటితో కలిసి రావడం వల్ల ఆ రంగు వచ్చింది.

ప్రశ్న 6: విమానాల వేగాన్ని పెంచే, ఎత్తైన ప్రదేశంలో వీచే బలమైన గాలులని ఏమంటారు?

- **సమాధానం:** జెట్ స్ట్రీమ్స్ (Jet Streams).
- **వివరణ:** ఇవి పడమర నుండి తూర్పుకు వీచే వేగవంతమైన వాయు ప్రవాహాలు. వీటిని ఉపయోగించుకుని విమానాలు ఇంధనాన్ని, సమయాన్ని ఆదా చేస్తాయి.

ప్రశ్న 7: ENSO ని విస్తరించండి.

- **సమాధానం:** El Niño-Southern Oscillation.
- **వివరణ:** పసిఫిక్ మహాసముద్ర ఉపరితల ఉష్ణోగ్రతలలో వచ్చే మార్పులు మరియు వాతావరణ పీడన మార్పుల వల్ల ఏర్పడే సహజ దృగ్విషయం. దీని ప్రభావం ప్రపంచ రుతుపవనాలపై ఉంటుంది.

QUESTION:

ప్రశ్న: 2007లో అల్ గోర్తో కలిసి నోబెల్ శాంతి బహుమతి అందుకున్న భారతీయ శాస్త్రవేత్త (IPCC ఛైర్మన్ గా) ఎవరు?

- **సమాధానం:** రాజేంద్ర కుమార్ పచౌరి (R.K. Pachauri).

పోటీ పరీక్షల కోసం క్విక్ ఫ్యాక్ట్స్:

- **ప్రపంచ వాతావరణ దినోత్సవం:** మార్చి 23.
- **2026 థీమ్:** ప్రతి సంవత్సరం మారుతుంది (సాధారణంగా వాతావరణ చర్యలపై దృష్టి పెడుతుంది).
- **IPCC:** Intergovernmental Panel on Climate Change (ప్రధాన కార్యాలయం: జెనీవా).

వ్యవసాయ రంగంలో మహిళా రైతుల సాధికారత - కీలక అంశాలు

ఐక్యరాజ్యసమితి 2026వ సంవత్సరాన్ని 'అంతర్జాతీయ మహిళా రైతుల సంవత్సరం' (IYWF 2026) గా ప్రకటించింది. భారతదేశ గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో దాదాపు 80% మహిళలు వ్యవసాయం మరియు అనుబంధ రంగాలపై ఆధారపడి జీవిస్తున్నారు.

1. ప్రధాన సమావేశాలు & కార్యక్రమాలు

- **GCWAS-2026:** 'గ్లోబల్ కాన్ఫరెన్స్ ఆన్ విమెన్ ఇన్ అగ్రి-ఫుడ్ సిస్టమ్స్' మార్చి 12-14, 2026 తేదీల్లో న్యూఢిల్లీలో జరిగింది.
- **నినాదం:** "Driving Progress, Attaining New Heights".

2. మహిళా సాధికారత కోసం కేంద్ర ప్రభుత్వ పథకాలు

పథకం పేరు	ముఖ్యాంశాలు
PM-KISAN	అర్హులైన మహిళా రైతులకు ఏడాదికి ₹6,000 ఆర్థిక సాయం. ఇప్పటివరకు మహిళా లబ్ధిదారులకు ₹1.01 లక్షల కోట్లు పంపిణీ చేశారు.
Namo Drone Didi	మహిళా స్వయం సహాయక సంఘాలకు (SHGs) 15,000 డ్రోన్లు అందించడం. డ్రోన్ ప్యాకేజీపై 80% సబ్సిడీ (గరిష్టంగా ₹8 లక్షలు).
Agriculture Infrastructure Fund (AIF)	గిడ్డంగులు, కోల్డ్ స్టోరేజీల నిర్మాణం కోసం ₹2 కోట్ల వరకు రుణాలపై 3% వడ్డీ రాయితీ.
DAY-NRLM	మహిళా SHGలకు బ్యాంకుల ద్వారా రుణాలు మరియు శిక్షణ. 2.58 కోట్ల మహిళా రైతులకు ఆగ్రో-ఎకాలజీలో శిక్షణ ఇచ్చారు.
PM-KUSUM	సోలార్ పంపుల ఏర్పాటులో మహిళా రైతులకు ప్రాధాన్యత.

3. సంస్థాగత మద్దతు (INSTITUTIONAL SUPPORT)

మహిళా రైతులకు శిక్షణ మరియు సాంకేతికతను అందించే కీలక సంస్థలు:

- **ICAR-CIWA (Bhubaneswar):** సెంట్రల్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఫర్ విమెన్ ఇన్ అగ్రికల్చర్. ఇది మహిళా అనుకూల వ్యవసాయ పనిముట్లను (ఉదా: పెడల్ ఆపరేటెడ్ కొబ్బరి వొలిచే యంత్రం) అభివృద్ధి చేస్తుంది.
- **MANAGE (Hyderabad):** వ్యవసాయ విస్తరణ నిపుణులకు శిక్షణ ఇచ్చే జాతీయ సంస్థ.
- **FMTTIs:** అనంతపురం (AP) సహా నాలుగు చోట్ల ఉన్న ఈ సంస్థలు వ్యవసాయ యంత్రాల నిర్వహణలో మహిళలకు శిక్షణ ఇస్తాయి.

4. కమ్యూనిటీ ఆధారిత విస్తరణ (KRISHI SAKHIS)

- **కృషి సఖి (Krishi Sakhi):** గ్రామ స్థాయిలో సహజ వ్యవసాయం మరియు భూసార నిర్వహణపై రైతులకు మార్గదర్శకత్వం చేసే శిక్షణ పొందిన మహిళా రైతులు.
- **లక్ష్యం:** 70,000 మంది కృషి సఖులకు శిక్షణ ఇవ్వడం.
- **పశు సఖి (Pashu Sakhi):** పశువుల సంరక్షణ మరియు యాజమాన్య పద్ధతులపై శిక్షణ ఇచ్చే మహిళలు.

5. రైతు ఉత్పత్తిదారుల సంఘాలు (FPOS)

- **లక్ష్యం:** 10,000 FPOల ఏర్పాటు.
- **మహిళల భాగస్వామ్యం:** ప్రతి FPO డైరెక్టర్ల బోర్డులో కనీసం ఒకరు మహిళా సభ్యురాలు ఉండాలి. ప్రస్తుతం దేశంలో 1,175 FPOలు 100% మహిళా వాటాదారులతో నడుస్తున్నాయి.

పరీక్షల కోసం కీక్ రివిజన్ (KEY FACTS):

- **అంతర్జాతీయ మహిళా రైతుల సంవత్సరం:** 2026.
- **వ్యవసాయ రంగంలో మహిళల శాతం:** సుమారు 80% (గ్రామీణ ప్రాంతాల్లో).
- **PM-KISAN లో మహిళల వాటా:** దాదాపు 25%.
- **collateral-free credit limit:** కిసాన్ క్రెడిట్ కార్డ్ (KCC) ద్వారా పూచీకత్తు లేని రుణ పరిమితిని ₹1.6 లక్షల నుండి ₹2 లక్షలకు పెంచారు (జనవరి 1, 2025 నుండి అమలు).

ప్రపంచ క్షయవ్యాధి నివారణ దినోత్సవం 2026

భారతదేశాన్ని 'క్షయ రహిత భారత్' (TB-Mukt Bharat) గా మార్చాలనే లక్ష్యంతో గ్రేటర్ నోయిడాలో జాతీయ స్థాయి కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభించనున్నారు.

1. ప్రధానాంశాలు & ధీమ్

- **తేదీ:** 24 మార్చి 2026.
- **వేదిక:** గౌతమ్ బుద్ధ యూనివర్సిటీ, గ్రేటర్ నోయిడా (UP).
- **2026 ధీమ్:** "Yes! We Can End TB!" (అవును! మనం టీబీని అంతం చేయగలము!).
- **లక్ష్యం:** గ్లోబల్ టార్గెట్ (2030) కంటే ముందే భారతదేశంలో టీబీని నిర్మూలించడం.

2. కొత్తగా ప్రారంభించిన కార్యక్రమాలు

క్షయ నివారణను వేగవంతం చేసేందుకు మూడు కీలక అడుగులు వేశారు:

- **TB Mukt Bharat Abhiyaan - 100 Days Campaign:** 100 రోజుల పాటు దేశవ్యాప్తంగా టీబీ కేసుల గుర్తింపు మరియు చికిత్సను తీవ్రతరం చేసే ప్రత్యేక ప్రచారం.
- **TB Mukt Bharat App:** టీబీ రోగుల పర్యవేక్షణ, చికిత్స ఫాలో-అప్ మరియు సేవలను సులభతరం చేసే మొబైల్ అప్లికేషన్.
- **Urban Ward Initiative:** పట్టణ ప్రాంతాల్లో టీబీ వ్యాప్తిని అరికట్టడానికి వార్డు స్థాయి నుండి పర్యవేక్షణను బలోపేతం చేయడం.

3. నేషనల్ ట్యూబర్క్యులోసిస్ ఎలిమినేషన్ ప్రోగ్రామ్ (NTEP)

- ఇది భారత ప్రభుత్వ ప్రతిష్టాత్మక కార్యక్రమం.
- **నిక్షయ పోర్టల్ (Ni-kshay):** టీబీ రోగుల సమాచారాన్ని ట్రాక్ చేసే వెబ్-ఆధారిత ప్లాట్‌ఫారమ్.
- **నిక్షయ పోషణ యోజన:** టీబీ రోగులకు పాప్సికాహారం కోసం నెలకు ₹500 నేరుగా వారి ఖాతాలో (DBT) జమ చేసే పథకం.
- **నిక్షయ మిత్ర (Ni-kshay Mitra):** టీబీ రోగులను దత్తత తీసుకుని వారికి అవసరమైన సహాయం (ఆహారం, మందులు) అందించే సామాజిక భాగస్వామ్య కార్యక్రమం.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ రివిజన్ (EXAM BITS):

- **వరల్డ్ టీబీ డే:** మార్చి 24 (1882లో రాబర్ట్ కోచ్ టీబీ కారక బ్యాక్టీరియాను కనుగొన్న రోజు).
- **కారకం:** మైకోబాక్టీరియం ట్యూబర్క్యులోసిస్ (Bacteria).
- **SDG 3.3:** 2030 నాటికి ఎయిడ్స్, టీబీ, మలేరియా వంటి అంటువ్యాధులను అంతం చేయడం సుస్థిర అభివృద్ధి లక్ష్యం (SDG) లో భాగం.

“జనజాతి గౌరవ్” పుస్తకం - కీలక అంశాలు

భారతదేశ గిరిజన తెగల చరిత్ర, సంస్కృతి మరియు స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో వారి పాత్రను వివరిస్తూ **ఇందిరా గాంధీ నేషనల్ సెంటర్ ఫర్ ఆర్ట్స్ (IGNCA)** ప్రచురించిన “జనజాతి గౌరవ్” (Janjati Gaurav) పుస్తకంపై ముఖ్యాంశాలు:

కేంద్ర సాంస్కృతిక మంత్రిత్వ శాఖ పరిధిలోని IGNCA ఈ పుస్తకాన్ని ప్రచురించింది. ఇది గిరిజన నాయకుల త్యాగాలను మరియు దేశ నిర్మాణంలో వారి సహకారాన్ని డాక్యుమెంట్ చేస్తుంది.

1. ప్రధానాంశాలు

- **లక్ష్యం:** గిరిజన వీరుల చరిత్ర, పోరాటాలు మరియు సాంస్కృతిక వారసత్వంపై పరిశోధకులు, విద్యార్థులకు అవగాహన కల్పించడం.
- **చారిత్రక ఆధారాలు:** ఆర్కైవల్ మూలాలు మరియు పండితుల విశ్లేషణల ద్వారా గిరిజన ఉద్యమాలను ఇందులో వివరించారు.
- **మాన్ గఢ్ ధామ్ (Mangarh Dham):** ఈ పుస్తకంలో గోవింద్ గురు నేతృత్వంలో జరిగిన గిరిజన తిరుగుబాటు మరియు అమరవీరుల త్యాగాలను ప్రత్యేకంగా ప్రస్తావించారు.
- **గమనిక:** ప్రస్తుతం మాన్ గఢ్ ధామ్‌ను 'జాతీయ స్మారక చిహ్నం'గా ప్రకటించే ప్రతిపాదన ఏదీ లేదని ప్రభుత్వం స్పష్టం చేసింది.

2. గిరిజన సంస్కృతి సంరక్షణకు ప్రభుత్వ చర్యలు

- **ట్రైబల్ ఫ్రీడమ్ ఫైటర్స్ మ్యూజియంలు:** దేశవ్యాప్తంగా 10 రాష్ట్రాల్లో 11 గిరిజన స్వాతంత్ర్య సమరయోధుల మ్యూజియంలను కేంద్ర గిరిజన వ్యవహారాల మంత్రిత్వ శాఖ మంజూరు చేసింది.
- **ఎత్తోగ్రాఫిక్ మ్యూజియంలు:** గిరిజన తెగల అరుదైన కళాఖండాలు, సంప్రదాయ దుస్తులు, ఆభరణాలు మరియు ఆయుధాలను ప్రదర్శించడానికి వీటిని ఏర్పాటు చేస్తున్నారు.

3. సంబంధిత కీలక వ్యక్తులు & సంస్థలు

- **గోవింద్ గురు (Govind Guru):** రాజస్థాన్, గుజరాత్ సరిహద్దుల్లో గిరిజన సామాజిక సంస్కరణలు మరియు స్వాతంత్ర్య పోరాటానికి నాయకత్వం వహించిన నేత.
- **IGNCA:** ఇందిరా గాంధీ నేషనల్ సెంటర్ ఫర్ ఆర్ట్స్ (న్యూఢిల్లీ).
- **గజేంద్ర సింగ్ షెకావత్:** ప్రస్తుత కేంద్ర సాంస్కృతిక మరియు పర్యాటక శాఖ మంత్రి.

పరీక్షల కోసం క్వీక్ రివిజన్ (EXAM BITS):

- **జనజాతి గౌరవ్ దివస్:** నవంబర్ 15 (బిర్సా ముండా జయంతి సందర్భంగా జరుపుకుంటారు).
- **మాన్ గడ్ ధామ్ ఎక్కడ ఉంది?** రాజస్థాన్ (బన్వారా జిల్లా). దీనిని 'రాజస్థాన్ జలియన్ వాలా బాగ్' అని కూడా అంటారు.
- **భారతదేశంలో మొట్టమొదటి గిరిజన స్వాతంత్ర్య సమరయోధుల మ్యూజియం:** రాంచీ (బిర్సా ముండా మ్యూజియం).
- **ఆంధ్రప్రదేశ్ లో గిరిజన మ్యూజియం:** అల్లూరి సీతారామరాజు మ్యూజియం (విశాఖపట్నం/పాడేరు ప్రాంతంలో ఏర్పాటు చేస్తున్నారు).

Exam
Champs